

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta, 61

P R E U :

Número corrent	25 cèntims
Subscripció semestral	6 pessetes
Subscripció anual	10 pessetes

S U M A R I

Cancell, pàg. 546. - Una excursió i acampada a l'Alt Pallars, pàg. 548. - Folklore aforístic, pàg. 552. - Nostra Premsa, pàgina 554. - L'arbre dels nassos, pàgina 560. - La terra s'és desvetllada, pàg. 562. - Catalans notables, pàg. 563. - Les nostres cançons populars, pàg. 566. - Tossa, pàgina 568. - Fets històrics, pàg. 570. - Figures populars, pàg. 571. - Anecdolari català, pàg. 573. - Jocs Florals, pàgina 574. - Aforismes i proverbis, pàg. 575. - Entreteniments Instructius, pàgina 576.

C A N C E L L

Una guardiola, o lladriola, que sap regradar gentilment

LA notícia, per bé que un xic retardada, ens ve de lluny, de l'altra banda de la mar, de l'Amèrica. Com gairebé totes les noves curioses i xocants que ens arriben d'ultramar, aquesta de la qual anem a tractar procedeix del país ianqui.

Es tracta d'una guardiola notablement instruïda, amb els principis elementals de tota ensenyança primària ben apresos, els quals observa escrupolosament d'acord amb el tracte que el seu posseïdor li prodiga.

La novetat radica en l'agraïment que la lladriola us mostra tantost introduïu una moneda per la ranura feta a propòsit. L'agraïment es manifesta amb paraules més o menys breus, segons el valor de la moneda que confieu a la seva custòdia.

Mitjançant ressorts especials convenientment disposats, tantost la moneda ha caigut a l'interior de la lladriola, oïu una veu, una veu que deu ésser melodiosa, la qual, brollant del més pregon de les seves entranyes, us dóna les gràcies, us dedica uns mots d'elogi o bé us endreça paraules afectuoses en pro del vostre amor a l'estalvi.

Un centau no fa parlar gaire a la guardiola. Oïu, simplement: «Moltes gràcies». En canvi, un dòlar, ja té més poder. Seguidament, podeu escoltar: «Celebro el vostre amor a l'estalvi i també la vostra

generositat en obsequiar-me». Una moneda de major quantia deu fer els possibles per tal que el vostre gest us sigui regraciat amb més eloqüència. En aital cas, la veu deu dir-vos: «Reconeguda en extrem, la vostra acció mereix la meua més sincera felicitació».

Heus ací, doncs, un sistema, per cert força original, ben suggestiu, el qual, ultra la novetat que representa en els nostres dies, invita a estalviar, estimula a aquell que dóna els primers passos en el camí de l'estalvi.

Desconeixem en absolut tota mena de dades. La premsa local ens ha servit la informació amb un laconisme força accentuat. S'ha limitat a notificarnos el «què», reservant-se el «per què». Ignorem, per tant, si aquesta novetat de lladrioles parlants ha estat una feliç pensada d'algun trust dedicat a fomentar l'estalvi, o bé una invenció més, producte d'un cervell comercial en mires a un possible negoci remunerador.

Sigui com vulgui, em sembla, em fa l'efecte, que, ací, a Catalunya, deliciosa contrada on s'hi troben instal·lades quatre entitats que es dediquen exclusivament a propagar l'estalvi, la novetat nord-americana no tindria gaire èxit. Per què? Perquè en nosaltres, els catalans, l'esperit de l'estalvi és quelcom intuïtiu, quelcom que portem aferrat a l'ànima des de l'instant mateix en què venim al món. Nosaltres no necessitem trucs especials ni complicacions modernes, car d'ésser així, la fama de què gaudim no existiria ni tindria raó d'ésser.

La nostra condició de treballadors incansables ens acredita de persones previsoras, amants de l'estalvi, car solament sap estalviar degudament aquell que esmerça les seves activitats en un treball honrat i digne d'ell.

La nostra guardiola, la nostra lladriola, acostuma a ésser, és, la ventruda i popular, tan popular com econòmica, peça de terrissa. En nosaltres, més que un objecte necessari, més que un útil indispensable, és un símbol, quelcom que proclama a grans veus el nostre caràcter, la nostra manera d'ésser, el nostre procedir...

Deixem de banda, però, tot el seguit de consideracions que acabem d'exposar, fidel reflexe de la veritat, i alegrem-nos sincerament de què en el país dels gratacels, s'hagi inventat quelcom amb finalitats tan pràctiques i altruistes com resulta ésser la de l'estalvi.

FREDERIC BALLIRANA.

Una Excursió i Acampada a l'Alt Pallars

IMPRESSIONS D'UN NEOFIT

(Continuació)

BOHÍ

SOPEM amb més son que gana: i anem tot seguit a jòc; em deixo caure damunt d'un llit abonyegat i m'adormo amb el cap ple del run-run del motor de l'auto, els ulls sadollats de la visió del camí que hem fet, i l'esperit sotragat per les diverses impressions rebudes.

En fer-se dia, saltem del llit amb el propòsit de marxar com més de matí, millor; però entre el temps que esmercem desdejunant-nos, el romansejar pel poble i el carregar les bèsties, transcorre qui sap el temps.

Bohí, ja a plena llum, ens ofereix l'aspecte característic dels pobles pirenenics: cases rònegues; els carrers —diguem-ne carrers— costeruts, de còdols relliscosos, i dels quals les bèsties de pèl i ploma en són els amos i senyors. En un angle d'una plaça oberta a tots els vents, una plaça desnivellada i sense dibuix, es veu l'església de Bohí, aclofada al peu del magnífic campanar romànic, a bastament conegut.

En aquesta plaça concentrem tots els elements de l'excursió: paquets, animals i persones, entre les quals es remarca l'adroguer de Bohí, un mascle ben

peixat, discret tot ell, però d'ullada inquisitiva, propietari d'un regitzell de muls i de coses, i, pel que es veu, persona preponderant en el poble. Ultra un altre home que mena dos muls, fem coneixença amb En Ramon, xicot que es mostra d'una bonhomia extraordinària i el qual serà el nostre guia a través del

Un hereu de 80 anys que no es doblega.

tou de muntanyes que ens esperen i que Ramon coneix pam a pam. Per fi ho tenim tot a punt, i comencem a marxar quan el sol es troba ja a bona alçada.

LA VALL DE SANT NICOLAU

En sortir de Bohí, el camí esdevé tot seguit força interessant. A un costat de la seva vall, s'amuntega Arill la Vall, poble que, amb el seu campanar en competència amb el de Bohí, i les seves teulades de llicorella que brilleixen al sol, fa un gran efecte des de l'indret

on passem. La perspectiva va canviant amb suavitat, sense *coups de theatre*, sempre amb el massís del Colomo-Forno cloent la llunyania, A uns tres quarts d'hora de Bohí, la vall dibuixa un angle. Girem cap a la dreta i entrem a la Vall de Sant Nicolau, en començar la qual hi ha una font que En Ramon ens la pondera de tantes propietats ferruginoses, que ens entra la temença que si bevem massa d'aquella aigua i xipollem gaire per allí ens sortiran sivelles i claus per tota la nostra indumentària. Seguim endavant, bocabadats, ja que, tal com anem endinsant-nos per aquesta magnífica Vall de Sant Nicolau, el paisatge va adquirint una fermesa i austeritat que impressiona profundament el nostre esperit, verge fins llavors de la visió d'una naturalesa tan forta. No és estrany, doncs, que, després d'haver passat l'ermita de Sant Nicolau, en travessar una petita tartera i aixecar el cap, suggestionat per l'ardidesa amb què es redreça des dels nostres peus vers l'infinit tot aquell rocam que sorgeix de la tartera, m'envaeixi un vertigen que m'obliga a cloure els ulls per no poder resistir l'atracció, físicament inversa, d'aquell fantàstic encimbellament de pedra viva. Altra sensació fortíssima experimento en arribar al vèrtex d'una suau pujada i veure aparèixer de sobte als nostres peus, l'estany de la Llebreta, espectacle natural, completament inèdit per a mi, que em deixa una impressió inesborrable.

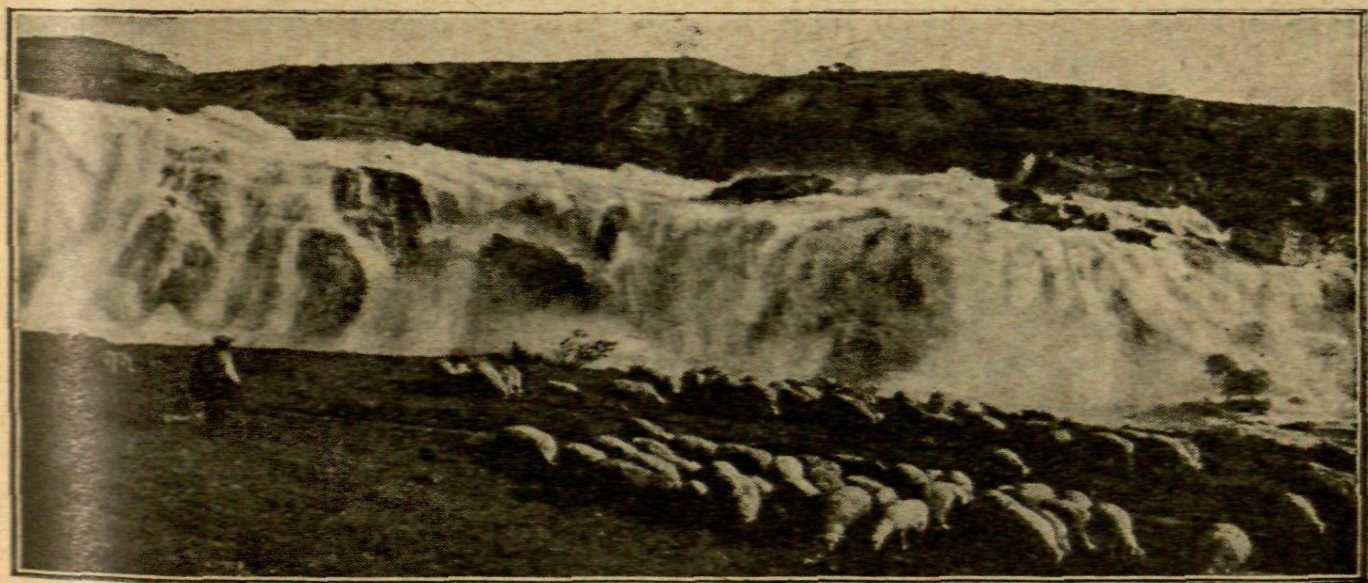
I sota d'un sol que cau damunt nostre com una damnació, sota d'un sol que encén les pedres, anem guanyant el camí que mena a Aigües Tortes, on arribem quatre hores després d'haver sortit de Bohí, amb l'ànima saturada de paisatge.

AIGÜES TORTES

En haver descarregat els muls per tal que ells i els homes que els menen puguin ésser a bona hora de tornada a Bohí, i d'haver triat el lloc on hem de muntar la tenda, comencem a treballar. Tots fem una cosa o altra. Hi ha un moment, però, que, atabalats pel dinamisme que desplega l'Albert i per les seves veus de comandament, allò sembla una pista de circ, puix que, com fan els Augustos i pallassos

quan munten un «número» de barristes, que tot just agafen una cosa la deixen anar per agafar-ne una altra... i tornar-la a deixar, nosaltres també fem el mateix. Amb tot, la tenda es munta i les coses es van endegant.

En Pep, però, no està per res. Millor dit: està només per la pesca. Així que hem arribat a Aigües Tortes, ha muntat les canyes, ha obert la misteriosa capsa on guarda tot aquell bé de Déu d'hams i altres enginyes d'agafar peixos, i s'ha lliurat en cos i ànima a la pesca intensiva de la truita, prèvia la

Espectacle pireneenc.

cacera del llangost que li ha de servir d'esquer, puix que, un que n'ha portat d'artificial, més perfecte que els de debò, sembla que li fracassa per massa ben fet. Així i tot, En Pep no triga a presentar-nos triomfalment una truita suïcida que es deu haver deixat penjar de l'ham, qui sap si per contrarietats amoroses. La joia d'En Pep en pescar la seva primera truita pirenenca ha estat tot un poema.

Com que ens cal fer fum per esvair una imprevisita invasió de mosquits que no ens deixa viure, En Ramon puja a un alterós pi verd, i en menys de cinc minuts, a cops de destrat, el despulla del seu brancatge i el deixa pelat com una antena de vaixell, a la qual hissem la bandera barrada de la nostra pàtria.

Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

ANGEL MILLÀ.

(Seguirà).

FOLKLORE AFORÍSTIC

ELS ALIMENTS (Continuació)

Bon pa, trumfes i llegum,
procura't pel teu consum,
sens oblidar que verdura
menjar-ne també és cordura.

Quan la trumfa n'és grillada,
no és ja bona per menjada.

D'aliments sols vegetals,
no esperis forces cabals.

Aliment reparador
és la carn, el bo i millor.
Es per ço que en forts treballs
cal procurar-se'n bons talls.

Cosa és per cert llastimosa,
que sia la carn costosa:
per ço també el bestiar
deu el pagès fomentar.

Carn de porc, quan és salada,
deu ser amb tino menjada;
si se'n mengés cada dia,
cert la salut sofriria:
cuita amb llegums i verdura,
més sa l'aliment procura.

De carn d'animals de caça,
convé no abusar-ne massa.

La carn de caball és bona,
de matxo o mula, millor;
la de burro, superior
a les altres dos pregona.

Carn rostida nodreix més,
que quan sols bullida n'és.

Es el peix poc nutritiu,
mes, ben cuit, no és pas nociu.

El cargol no dejunat,
a no pocs ha enverinat.

Els fruits verds, com els dolents,
ne causen molts detriments;
mes coent-los a la llar
es poden sens por menjar.

Fruita bona és refrescant
i d'alguns mals va curant.

El caldo és bon aliment,
com la llet, també excellent.

Cafè amb llet, més nutritiu
que tot caldo, hi ha qui ho diu.

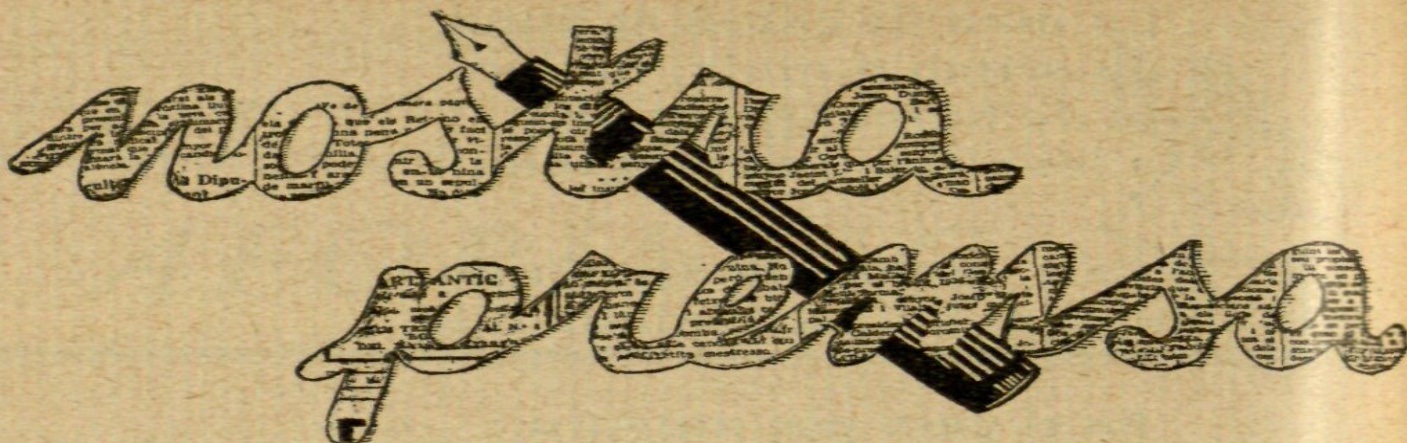
D'allis, cebes, pebre i mostassa,
qui en gasta molt ne fa massa;
són, ben usats, profitosos,
mes, prodigats, molt danyosos.

Molts confits, molt ben pintats,
són a fer dany exposats:
doncs blancs sols, els comprareu
als confiters, si en voleu.

(Acabarà).

N. F. DE R.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Biblioteca General

Premsa Comarcal

VIII

BALAGUER

OBSERVACIONES METEREOLÓGICAS.—Recogidas en el Observatorio de la Casa-Misión de Balaguer del Obispado de Urgel.

1862.—220 X 130 mm.—4 pp.—Mensual.—Castellà.

EL VIGÍA DE URCEL.

Publicació apareguda pels voltants de l'any 1870.—Castellà.

EL ECO DEL SEGRE.—Periódico semanal defensor de los intereses locales y generales del país.

1878.—420 X 310 mm.—4 pp.—Castellà.

EL FRENO DEL CACIQUISMO.—Antipolítico é hidráulico. Aparegut a les darreries del segle XIX.—Castellà.

FULLA DOMINICAL.

1910. — Català.

LA FALÇ.—Periòdic mensual de propaganda nacionalista. Adherit a l'Unió Catalanista.

1911. Desembre. — 256 X 172 mm.—8 pp.—Català.

BOLETÍN.

1912.—8 pp.—Mensual.—Bilingüe.

EL PROPAGADOR DE LA DEVOCIÓN AL SANTO CRISTO DE
BALAGUER.—Boletín portavoz del Santuario del
Santo Cristo de Balaguer.

1912.—175 X 100 mm.—16 pp.—Mensual.—
Bilingüe.

PERIÒDICH POLITICH INDEPENDENT.—DEFENSOR DELS DRETS POLITICHS DE LA DONA

DIRECTOR I PROPETARI: PERE CASELLAS DIUMENJE

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ: CARRER DEL EMBUT, NÚM. 6, BAIXOS; HI HA ASCENSOR I CALEFACCIÓ CENTRAL
HORAS DE DESPACH: PREGUNTIN-HO AL PORTER

S' ADMETEN ARTICLES PER AQUEST PERIÒDICH: CARRER D' AVALL, 5, IMPREMTA.—SOLAN RESPONSABLES ELLURS AUTORS

Al públic

¿Qui són? Som els tranquils, els despreocupats, els que sabem pendrer les contrarietats de la vida per el cantó que no creuen, els que no 'ns destorba l' experiència, els que d' una minuciat en sabem treure una franca rialla, som els joves.

¿Que volem? Volem desatruar la front dels vells, distreure als casats, consolar a les viudes, aliviar als pansits i fer maliciar an aqueix be de Deu d' angelets sense ignorancia que ampen els carres, entusiasmen els balls i donem els espectacles; en una paraula, volem que tothom senti l' entusiasme que nosaltres sentim per la vida, i que amb nosaltres tothom hi vagi.

¿Com ho farem? Tal com va escrivint una colla en la molt temps, una tarda ben solemnia d' aquest hivern.

En començant, ens serà difícil, però si de debadesa no hi ha, el del anaravol, colgant

la roba vella i despedassant amb la seva llengua xafardera a tot el veïnat. Que si fulano i fulana... Que si menguano fa passar mala vida... I quant el Sol se 'n anava a la posta i les crítiques recullen els trastes per a pondres també en els portals de les respectives cases, la nostra vella tota seria i formal, dirigint-se a les seves companyes, sentint-ent que 'ls hi deya.

Veyeu, noyes, hem passat una tarde ben distreta i sense fer cap mal a ningú. Doncs ja sabeu com ho farén nosaltres.

Permeten-mos al entrar, L' ESTISORA, per tercera vegada en funcions que vos dignem que no ve a espèr un buit, com acostumen a dir tots els periòdics, sinó que n' omplim tant com pugui... i entre tant a tots els que a llegir els hi donem el nostre, breu... a peus i als que no 's a llegir bon vent.

LA REDACCIÓ

Carta rebuda

D' unes noyes que no sabem qui són cosa que no teniam d' haber publicat, però està tan bé escrit que no 'ns em podem excusar.

Redacció de L' ESTISORA
colla de joves fuleros
no sou mes qu' uns embustersos,
no li fareu cap millora
al treure aquest quinzenari,
qu' us creieu matarnos de risa
us han aixecat la camisa,
noys qu' en sou d' estrafalari,
si us heu proposat descarcar
contra nostres companyeres
i de bones a primeres
diu qu' ens volen retallar
no sé que 'ns retallareu
infeliços, desgraciats
sou tres o quatre 'sgarrats
que molta llàstima 'ns feu
escollir lo que us diem
potolada de la Ronya
com que no tenia vergonya
el «Jocot» us declarem
i d' ara en endevem
totes cicles i chaques

L'ESTISORA.—Periòdich politic independent. Defen-
sor dels drets politichs de la dòna.

1916. 11 de març.—318 X 210 mm.—4 pp.—
Setmanal.—Català.

ESTISORADES:

1916.—324 X 226 mm.—8 pp.—Setmanal.—
Català.—Continuació de «L'Estisora».

LA TRIBUNA.—Periòdic republicà autonomista. Apa-
reix el primer y tercer diumenge de cada mes.

1916.—30 juliol.—395 X 245 mm.; des del

núm. 15: 397 X 269 mm.—8 pp.; des del
núm. 16: 4 pp.—Bilingüe.

EL REBELDE.—Periódico republicano independiente.

1918.—440 X 320 mm.—4 pp.—Bilingüe.

LA VEU DEL PAGÉS.—Portaveu de la Federació de
Sindicats Agrícols de la Provincia de Lleida.

I.

ESTISORADES

I.

Salutació als concos

¡O joves! ¡o joves amb cara de vell! ¡o joves de cor!

A vosaltres qui heu sapigut tenir la força de voluntat de mantindre-us fermes i forts al peu de la bandera de la soltería, que és símbol de llibertat i alegria; a vosaltres qui heu sapigut vencer la passió que dóna l'ambició de tenir propia, de ésser amo d'una dona; a vosaltres qui heu sapigut vencer totes les dificultats d'aquest camí tant ple de treballs i penes per a certar l'amor que es lo que'l cor demana; a vosaltres qui heu sigut incansables i no us ha fet res recórrer tota la escala social de dones; a vosaltres qui heu sapigut oblidar una dona després de vuit dies de conèixer-la, d'haver-li dit que l'estimavau i d'haver vist que no hi havia *grimegia*; a vosaltres qui després d'haver renyit amb una dona per tot consòl d'ella l'heu anat a plorar un diumenge a la tarda al *Panoró del olvido voluntario*; a vosaltres qui no us ha sapigut greu anar a llagüer i que heu tingut valor per suportar aquella contribució dels dos rals, de les dos pessetes, i del duro, i que no us ha dolgut anar d'Herodes a Pilat esposant la pell a la voluntat d'un marit ofès, a vosaltres que sou els puntals de la societat, que sou els veterans de la *curridologia* i l'esca de la vivar, nosaltres que plens d'admiració i entusiasme no podem menys que lloar-vos i coronar-vos de glòria, avui en senyal d'homenatge us dediquem aquest número d'ESTISORADES que's tróc de nostre cor i sang de nostra sang.

¡Quantes vegades no haureu estat a punt de sucumbir devant d'uns ulls blaus que us fan blavejar i d'una morena que us ha arribat al cor!
¡Quina fortalesa representa el no haver caigut després d'un petó que us ha xuclat fins a la medula!

Fins una força grossa ha necessitat el qui atordit perquè s'ha sentit feble per poder suportar els precs d'una dona s'ha retirat de tot i s'ha allunyat de la societat i del món, perquè aquell home ha sacrificat la seva vida per l'ideal de mantindre's solter, puix aquests homes són els quins més adhalerats per l'amor van.

I per això nosaltres que voldríem allargar molt la joventut i que hem vist que sols pot conseguir-se tornant-se conco, hem volgut observar i estudiar la vida d'aquest i com que'ns ha donat el resultat que volíam, és, que us dona una joventut llarguísima i divertida, avui desd' aquí volém fer una salutació en senyal d'adhesió i admiració.

LA REDACCIO

¿QUELCOM DEDICAT A LA DONA?

Hege aquí un problema de difícil resolució fer quelcóm dedicat a la dona, parlar un xic de la dona catalana, y encar que no ho sigui, lo essencial es que se de tractar-se de la dona.

Pera parlar d'una qüestió cal conèixer-la cal saber qui es o que es.

La dona prou la coneix tot-hom, fins sembla ridícul dir que no se sab qui es o que es una dona, doncs ja no'm se donar la definició justa. I aquí m'he a la memoria, quasi involuntariament, el concepte que Siemkiewicz posa en boca de «Perón» en la

1919. Desembre.—259 X 172 mm.—8 pp.—
Quinzenal.—Català.

FLAMA.—Periòdic Nacionalista.

1920. 29 agost.—227 X 170 mm.—8 pp.—
Català.

LIBERTAD!—Organo del partido republicano.

1921.—445 X 330 mm.—6 pp.—Bilingüe.

L'HEREUET.—Periòdic humorístic quinzenal.

1922. Juliol.—217 X 177 mm.—8 pp.—Català.

LLETRES JOVES.—Revista literària mensual.

1923. 1 juliol.—220 × 160 mm.—16 pp.—Català.

RENAIXEMENT.—Revista.

1924.—224 × 173 mm.—12 pp.—Bilingüe.

LA BRANCA.—Revista literària mensual.

1924. Maig.—187 × 124 mm.—16 pp.—Català.

L'HEREUET

PERIÒDIC HUMORÍSTIC QUINZENAL

Any I

Balaguer, juliol de 1922

Núm. 2

L'AMOR SOTA UN PARAIGÜES

El pobre pecador que, abans de la post-data rubrica aqueixes desafortunades paraules, no cregueu que sigui cap erudit carregat de títols acadèmics, ni cap noble de pergamí, carregat de saviesa, d'heraldiques i d'armes, no, es un pobre dissortat balaguèri que esperant l'hora venturosa d'encepegar al seu pas alló que metafòricament en diuen la mitja taronja, s'ha quedat en la confortable sala d'espera, en l'etern bany-maria dels concos.

Això no cregueu que vinga a explicar-ho aquí per a vantar-me no, molt al contrari. Molts es creuran en trobar-ho a L'HEREUET que es tracta d'una cosa senzilla i que va de per riure, de cap de les maneres! Vinc aquí a relatar un dels capítols més tristos de la meua desventurada joventut.

Quina altra vida en fora de la meua, sinó hagués estat aquell entossudiment que en una hora cega vaig jurar complir amb tota exactitud! No em trobaria tan sol l'hivern en aqueixos llims tan avorrits que venen a ésser la vida dels concos.

Ara tindria teca al rebost i encara al llit tindria qui em divertís explicant-me coses en les nits llargues d'istiu quan un hom no pot dormir i es desvetlla ple d'eixofogor. I tot per aqueixos maleïts coberts que tot-hom tan estima i que no desampara mai. Només voldria ésser al calde per a fer-los tirar a terra...

¿—?

PLA I MUNTANYA.—Periòdic quinzenal d'informació.

1925.—226 × 175 mm.—12 pp.—Català.

LA VEU DE BALAGUER.

1926.—315 × 215 mm.—8 pp.—Català.

L'HEREUET DE «L'ESTISORA».

1927. Agost.—Català.

BUTLLETÍ DEL CENTRE EXCURSIONISTA BALAGUERÍ.

1931. Gener.—100 pp.—Semestral.—Català.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

FINESTRAL.—Periòdic quinzenal d'informació i defensor dels interessos econòmics de la ciutat.

1934. 10 abril.—280 X 220 mm.—8 pp.—Català.

LA FLOR DE BALAGUER.

No coneixem l'any de fundació d'aquest periòdic, del qual sols va publicar-se un número.—Castellà.

Any I

Balaguer, 1er de juliol de 1923

Núm. 1

LLETRES JOVES

REVISTA LITERÀRIA MENSUAL

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ
Carrer d'Avall, 9 - impremta

Dels treballs que's publiquin en
són responsables llurs autors.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ
Trimestre. 0'50 ptes.
Número solt 0'10 "

SALUTACIÓ

LLETRES JÓVES, Revista Balaguerina que surt a llum, ànimada del bon intent d'expandir per la nostra volguda Ciutat, per sa comarca i àdhuc per terres llunyes els nobilissims ideals de Pàtria, Religió i Cultura, saluda ben cordialment la Premsa local: «La Falç» i «El Propagador de la devoció al Santo Cristo de Balaguer», i la Premsa de les terres catalanes de idees consemblants.

LLETRES JOVES s'honora saludant amb ver afecte totes les autoritats locals, tots els Centres religiosos, culturals, agrícoles, industrials, comercials, polítics i recreatius i llurs digníssims directors.

LLETRES JOVES saluda molt particularment la bona joventut balaguerina, puix que per a ella, més que per a ningú, surt a llum la Nova Revista, i d'ella en vol son esforç, sa generositat i col·laboració.

LLETRES JOVES remerciarà de debó tota indicació que se li faci per a ben corregir qualsevol defecte en què, per sa vida novella, pugui incórrer.

LA REDACCIÓ

L'antiga capital del Comtat d'Urgell ha tingut poca premsa; per la llista que donem als nostres lectors, arribem a comptar un total de 25 títols; no obstant, creiem que s'ha publicat a Balaguer algun altre periòdic que no consta en el nostre treball, però les nostres recerques en aquest sentit no ens han donat cap resultat. Classificats els periòdics, dels quals donem el títol, per la llengua en què sortiren

escrits, se'n desprèn que 14 ho foren redactatas en català, 5 en castellà i 6 bilingües. El periodisme català començà a Balaguer l'any 1910, essent aquesta

PLA: MUNTANYA

EXTRAORDINARI

BALAGUER

NOVEMBRE

—

MCMXXV

una de les ciutats de Catalunya on començà amb més retard el despertar nacional en la premsa.

JOAN TORRENT.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

PANORAMA I PINTO-
RESC ASPECTE DE
L'EX-CONVENT «LA
CONRERIA». (FUNDA-
CIÓ DE L'ANY 1256).

L'ARBRE D (LLE

CREC convenient ressenyar un cas interessant que la tradició ha conservat a través dels segles, el qual va succeir en l'època antiga, al lloc on, prop de Barcelona, hi ha l'edifici anomenat *La Conreria*, de Montalegre.

Conta la tradició, que en altre temps hi havia una dama de tan gran formosor, que enamorava a tots els que la veien. Especialment n'estava empren-
dat En Gudiol de Puig Nau, ric cavaller feudal que cercava muller. Temps després, la dama, degut a una sensible contrarietat, va fer-se monja i arribà a ésser superiora del seu convent.

Conegué, el noble baró, la decisió i nova ocupació de la dama dels seus amors, i malgrat tot, rondava encara insistentment els encontors del convent.

Del desig d'aital cavaller, se n'assabentà aquesta religiosa, la qual féu preguntar a aquell desaprensiu galantejador li manifestés què li agradava tant d'ella, que així insistia en les seves pretensions. I contestà, l'atrevit senyor feudal: que li fascinava la bellesa i extraordinària perfecció del seu nas.

Una vegada la dama escatí el motiu d'aquella veritable passió, va tancar-se a la seva cel·la, i, amb

«CAU-BRUNET» DIN-
TRE LES PINEDES
DE LA TAN BELLA
I HISTÒRICA MUN-
TANYA. ~ ~

LS NASSOS

DA)

un ganivet molt afilat, va tallar-se ràpidament el seu nas. Col·locat en una safata de plata, l'ensagnada despulla de la seva cara, va fer-la presentar a l'indiscret cavaller, per a què, ja en possessió d'aquell tros de carn tan estimat, s'allunyés d'aquells llocs, i deixés a tots en pau i tranquil·litat.

Va ésser tanta la impressió que va tenir el disbauxat Gudiol de Puig Nau, que no dubtà en abandonar els encontorns del convent, en fer-se càrrec del mal èxit d'aquella atrevida aventura. Diuen les cròniques, que més tard es féu frare cartoixà.

Als pocs anys, morí l'heroica dama, i al lloc on va ésser soterrada, va néixer un arbre, que feia una flor força semblant a la rosa, de la qual en sortia un fruit, consistent en uns granets vermellorsos que tenien ben definida la forma d'un nas petit.

Aquest és l'arbre de la llegenda, que es conserva davant *La Conreria*, en un angle bastant oblidat, però conegut de tothom per *l'arbre dels nassos*.

Acaba la llegenda d'aquest episodi interessant, dient que aquest arbre va ésser tallat per un religiós, però que les arrels tornaren novament a brotar, repetint-se el prodigi.—LLORENÇ BRUNET.

La terra s'és desvetllada

LA terra s'és desvetllada.
Torna a cantà el rierol,
que la neu s'és desglaçada
pels aurífics raigs del sol.

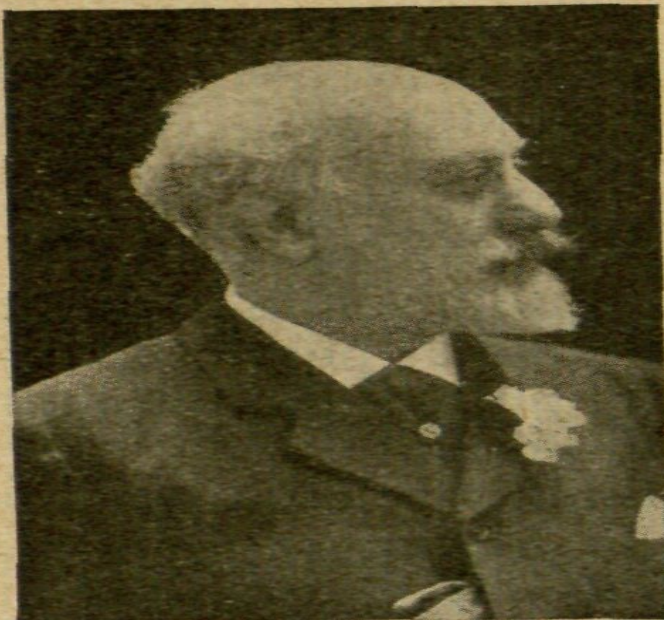
Totes les flors anhelaven
poder perfumà el matí,
i solament esperaven
que les vinguessin a obrî;

quan de nou la primavera
les seves mans els ha estès
elles, amb viva fal·lera,
l'han saludat amb un bes.

Els ocells, dintre l'arbreda,
també tornen a cantar,
i la vella salzerada
ja comença a verdejar...

Primavera! Primavera!...,
canta el cor dintre mon pit
i la natura sencera,
«Primavera!», ha repetit.

MANUEL SERRAT I PUIG.

CATALANS NOTABLES

Anicet de Pagès i de Puig

A la capital de l'Alt Empordà, en aquella bonica i alegre ciutat de Figueres, nasqué el dia 7 d'agost del 1843, aquest destacat poeta i fílòsof, fill d'una casa molt rica.

Cursà la carrera de Dret a la Universitat de Barcelona, i des del 1872 simpatitzà amb el moviment literari regional. Entusiasta dels Jocs Florals, hi va concórrer amb les seves poesies, que tenen un segell propi, són harmonioses, inspirades i complertes. Esmentarem, com a més celebrades, aquestes: *Lo cant de Salomó*, *L'ànima en pena*, *A una dona* (recordant antics amors), *La Filosa*, *Per sempre més*, *Joan de Serrallonga*, *Lo comte Garí* (que ens plau reproduir), etc. Amb elles obtingué els primers premis en els Jocs Florals de Barcelona, des de l'any 1868 fins al 1901, en quin any alcançà la Flor Natural, amb la poesia que al final publiquem. Fou declarat *Mestre en Gai Saber*, amb aplaudiment unànime, l'any 1896 *.

* Vegi's CURIOSITATS DE CATALUNYA, any I, núm. 18, «Els Jocs Florals», documentat treball del nostre redactor Gabriel Nogués Pahí.

Són famoses les seves anècdotes i genialitats; en citarem dues:

Una tarda passava pel carrer del Bisbe, de Barcelona. Se li va acostar un pobre, i va demanar-li que li fes caritat.

—No tinc ni un clau —li va dir—; mes vina amb mi, que ja sé qui te'n podrà fer.

I, emportant-se'n el pobre al palau del bisbe, va entregar la seva tarja al porter, dient-li que la fes a mans del prelat, puix tenia de veure'l per a un assumpte molt important.

En ésser a presència d'ell, en companyia del pobre, després de fer-li la deguda presentació, va explicar-li les necessitats d'aquell desgraciat, que el bisbe, commogut, li va entregar quaranta duros.

Va donar-li les gràcies, van baixar al carrer, va donar vint duros al pobre, i ell va quedar-se els altres.

Un any en què es celebrava a Barcelona la festa dels Jocs Florals, el nostre biografiat, situat a l'entrada del Saló, on havia de tenir lloc dita solemnitat, anava repartint al públic exemplars impresos de la seva poesia que havia enviat al concurs, optant al premi de la Flor Natural.

Des del 1878, Pagès de Puig, fixà la seva residència a Madrid, on obtingué, per mediació del P. Mir, jesuïta, molt bones coneixences, que li foren de gran profit.

Llavors va dedicar-se als estudis de literatura i d'història, donant la preferència als clàssics castellans. Va fer-se un literat de debò, un erudit, un home de valer dintre el camp de les lletres.

La important casa editorial Montaner i Simon, de Barcelona, va encarregar-li, a Madrid, la direcció del voluminós DICCIONARIO ENCICLOPÉDICO, que ha donat la volta al món.

No fou de menys importància, el DICCIONARIO DE AUTORIDADES DE LA LENGUA CASTELLANA (2 volums, Madrid, 1900), que va deixar sense acabar, perquè aquell excessiu treball va produir-li una afecció al fetge, que va acabar amb la seva robusta salut.

Va morir a Madrid, el 26 de novembre del 1902. «La Il·lustració Catalana», de Barcelona, publicà

en 1906 la col·lecció completa de les seves obres poètiques.

Havia publicat, també, un estudi titulat *Crítica de algunas composiciones de don Víctor Balaguer* (Madrid, 1875), i una obra de literatura amena, *Los Dramas de la Historia* (Madrid, 1879).

MIQUEL CODINA I FARRÉ.

EL COMTE GARÍ

Les dues germanes filen
al bell recó del jardí:
si l'una sembla una rosa
l'altra sembla un gessamí.

L'una diu: — si el coneguessis,
el meu bon comte Garí! —
L'altra respon: Déu t'empari
i et doni més sort que a mi! —

Se senten fortes petjades
part enfora del jardí:
el comte truca a la reixa
amb la creu de l'espasí.

— Déu te guard, ma dolça vida.
— Ben vingut, mon paladí. —
A la mà que ella li allarga
ell li fa un petó molt fi.

— Quan em prendreu per esposa,
el meu bon comte Garí?
— Quant tu vulguis jo t'ho juro,
si al meu castell vols venî. —

Tot plegat un crit d'angúnia
retruny per tot el jardí:
— No el creguis, germana meva,
que també m'ho jurà a mi! —

Ell se n'ha anat a la guerra;
ningú n'ha sabut la fi.
Per ell pregunten dues monges
al Convent de Sant Martí.

Les nostres cançons populars

Lema: *Quan el sol se'n va a la posta...*

I

PROCUREM tenir als nostres llavis aquelles cançons que ens dolcifiquen de les asprors de la vida i que tenen regust de bonesa subtil; aquells cants que fendeixen l'aire i amb les melodies virginals ingènues penetren en els sentiments humans mostrant la seva gràcia lluminosa com l'aigua del riu quan hi bat el sol; i aquesta llum baixada de la immensitat del cel, que és llum de bellesa, i l'aigua cristallina que corre riu avall, que és mirall claríssim, equival a l'alegria, el goig a la claror simple, o sia la humilitat de les nostres cançons, que són el nervi de la nostra raça.

Les cançons a les quals vull referir-me, no són pas nascudes en el temps modern i de certa durada, són filles de la senectud i d'aquells vilatges que trobem com arraulits en el cor de les muntanyes on viu encara, amb la senzillesa més gran, l'elegància d'aquesta dolça poesia, la més pura tradició.

Han sortit d'aquelles masies que poden respondre embellides com els avantpassats i els nostres vellets les han perpetuades asseguts en el banc escó i al redós de la llar encesa, principalment en els dies rúfols de l'hivern.

També són cançons que es deixen sentir quan ve l'aplec que se celebra a l'ermita i en les altres típiques festes populars, on les noies i joves les canten amb la rialla corprenedora dels amors que vindran. Són cançons espigolades a l'alta muntanya, on el pastor, guardant la ramada, les desgrana, sentint-se pres per les meravelles de la natura o de les concepcions que l'envolten; però no totes són vingudes dels enasprats cimals i de les tranquil·les valls muntanyenques, i de dintre les boscúries i dels sots ferés-

tecs que sols hi penetra el carboner, sinó també de les amples planúries on hi canta el pagès per alegrar-se del treball feixuc de remoure la terra, i quan recobra la satisfacció pels fruits que li ha donat. I de la costa n'han eixides entre el treball de les puntaires, dels pescadors i mariners, amb l'harmonia de les ones de l'aigua blava i salabrosa de la Mediterrània, que fineixen en les platjes d'or.

Oh cançons de la terra!..., quan gran és l'encís que dueu als cors! En cada una hi trobem un perfum diferent i la gràcia de la comarca on ha nascut; per això en tenim per a tothom i de tantes tonalitats; mireu, sinó, com és sincera, simple i manyaga per a l'infant, quan la canta amorosament la mare, acompanyant-la amb el ritme gronxador del bressol; és eixerida, riallera i galana pel jovent, i innocent i festosa per a la gentil donzella; i pels del temps de la virior, és fresca encara i florida amb tota la ufana prenent un aire de placidesa i serenor; pels de la vellesa és quieta, és humil i fins i tot té infiltracions de llegenda i de superstició...

Cançons del nostre poble que vibreu d'amor, de gaubança i fortitud, portant la flaire i la potència espiritual del terror; la joventut, darrera el modernisme, passa deixant-vos a l'abandó i ni tan sols vol sentir la vostra veu; vol música i cançons exòtiques, però, ai de nosaltres si les nostres cançons floreixen en els llavis que res no estimen, perquè no saben, ni volen saber el valor de les nostres tradicions!

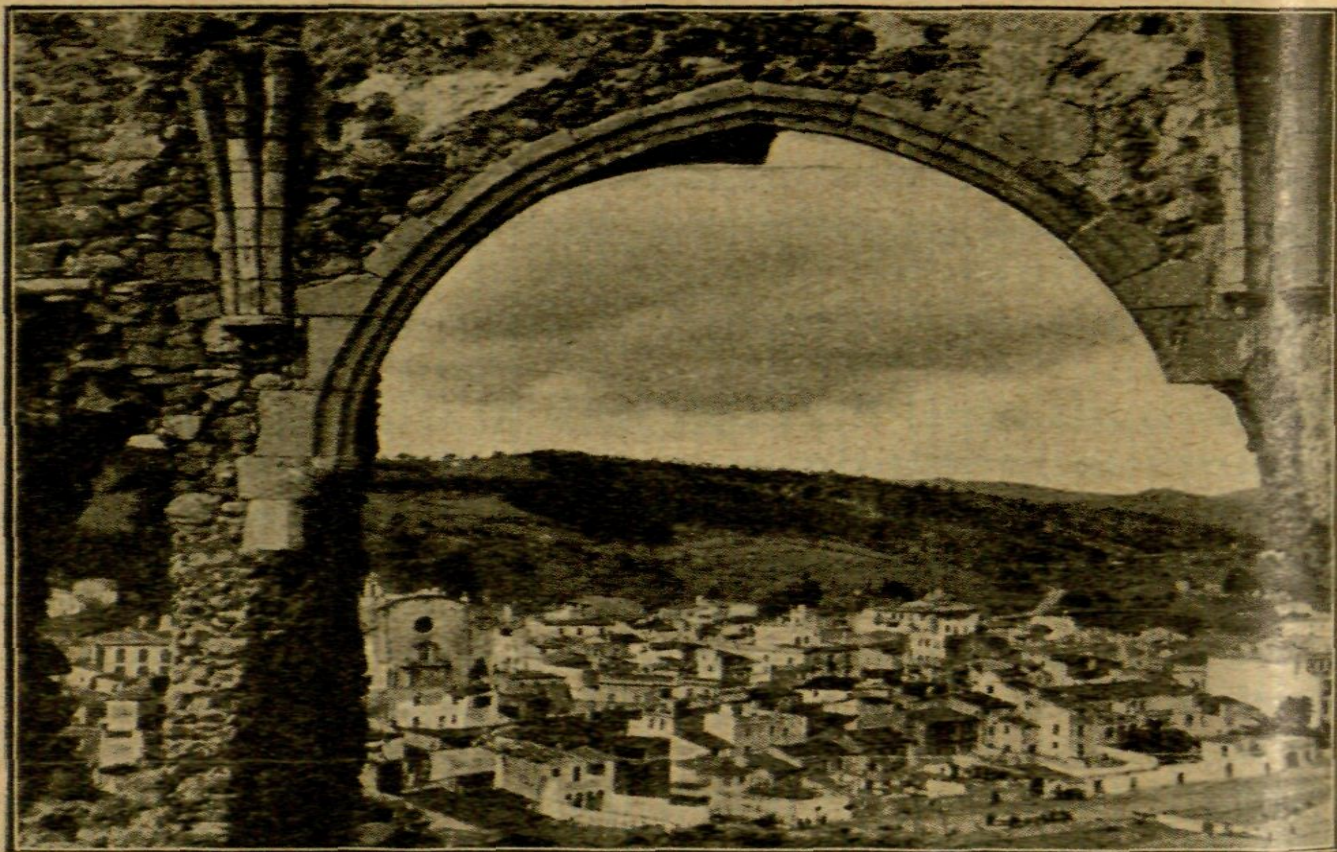
Animes senzilles que encara canteu les deïtats fabuloses de nostra musa popular: no abandoneu els vostres cants; manteniu-ne el foc sagrat, fent-lo més viu en la nostra llar, car les flames són l'ensenyament de la nostra espiritualitat.

El caliu del foc ardent, fem que sia immortal per a l'escalf de tots els cors.

FRANCESC GOSALBES I CASTAÑÉ.

(De «Amics del Folklore de Catalunya»).

(Continuarà).

Tossa bellíssima.

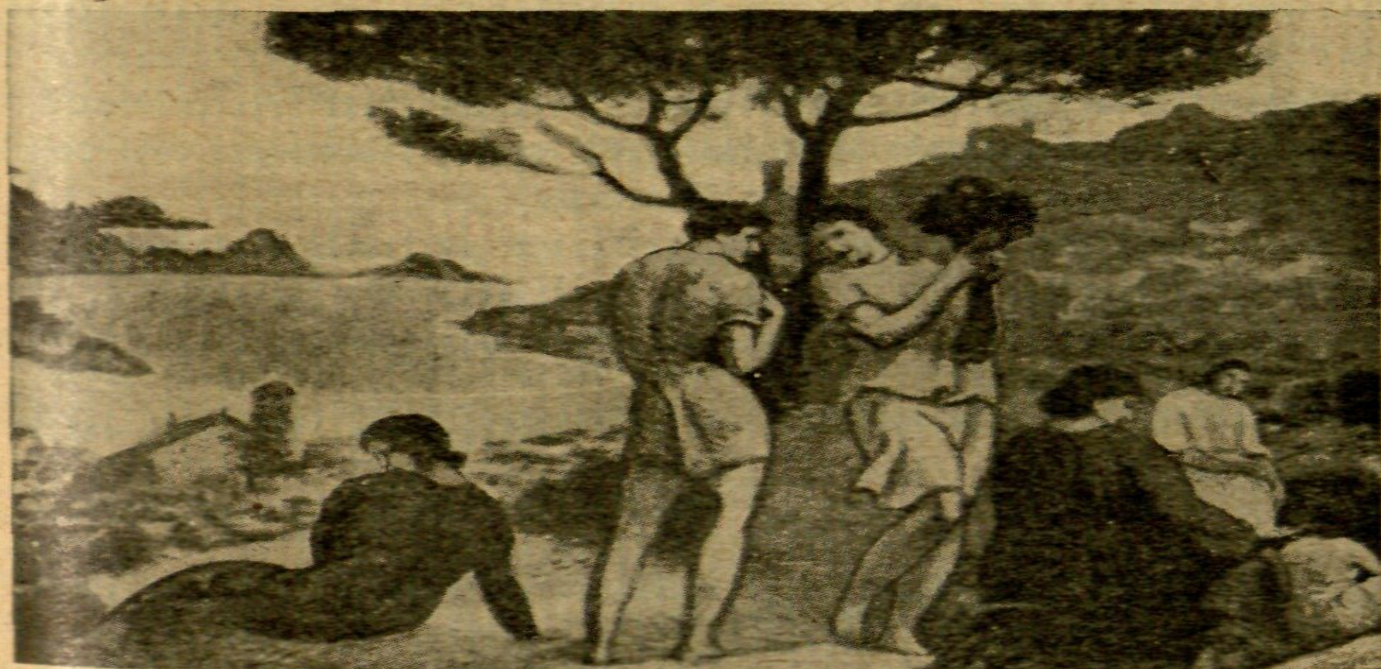
T o s s a

ENTRE les poblacions del Maresme, la vila de Tossa és una de les més belles, més simpàtiques i atractives per a l'excursionista i turista. Fent via des de Barcelona per la costa de Llevant, era la darrera població costera que hom trobava abans d'endinsar-se en la feresteguesa selvàtica dels contraforts esquerps del Puig de les Cadiretes.

L'home procurava sempre deixar-lo de banda —escriu Pau Vila—; anava, si podia, a Sant Feliu per mar, o bé feia una ampla marrada per terra a través de La Selva: realment, Tossa era un cul de sac. Malgrat el tràfec mariner, a igual que les altres poblacions similars costeres, també ella era profundament localista, tradicional.

Aquest estancament, quasi ha durat fins a finals del segle passat: gràcies a la terra, i a la mar, i a la voluntat dels seus homes, Tossa ha emprès una activitat i engrandiment que diu molt a favor dels seus habitants.

Aquesta vila compta amb unes 2.000 persones; és molt important per la seva producció agrícola: grans, llegums, vi, oli i patata primerenca; i la forestal, consistent en boscos de suredes de les que se n'extreu suro de bona qualitat, la qual cosa li dóna un gran prestigi. Pertany a la comarca de La Selva, i està habilitada aquesta vila per al despatx de duana, comerç d'importació, exportació i cabotatge. Es

Tossa. - Tela de Darius Vilàs.

famosa pel seu recinte de muralles i torres que l'envolten.

Els ibers, gent que preferia els turons litoralencs, degueren tenir un poblat dalt mateix del promontori de Tossa, damunt la vila vella d'ara, part de sobre el Codolar, cala recollida que els faria de port. Aquesta part antiga té l'aspecte de població medieval; hom veu moltes cases amb portals de punt rodó, amb grans dovelles i gòtics finestrals.

La població moderna s'aixeca al peu de la vella, davant d'una petita badia; dominen les cases baixes, totes polides i emblanquinades, com gavines que reposen prop la mar.

Al cim del turó hi ha un far i el seu vessant per la banda del mar és espadat i poc menys que inaccessible.

Properes a la vila hi ha les pintoresques *Font del*

Rector i Sant Benet. Per mar es recomana una visita a les coves del Bergantí i del Palomar, i crida l'atenció del visitant la cala d'Escodolar.

Tossa, fins al començar del segle XIX, fou una vila abacial lligada al monestir de Ripoll. L'àrea del primer amurallament hauria esdevingut insuficient per creixença de la població, que l'any 1359 comptava 66 focs, i aleshores Raimond Dezcatllar, abat de Ripoll, manaria fer noves muralles, ja que Pellisser, l'historiador del monestir ripollenc, diu que aquell abat «construí el castell de Tossa». L'afirmació no és ben bé exacta; bastiria només un nou recinte amurallat més gran i més fort que l'antic, on capiguessin totes les cases de Tossa.

Aquesta vila és molt atractiva per als turistes; en la carretera de Girona a Sant Feliu de Guíxols, una nova carretera uneix Tossa amb aquesta, distant uns 23 quilòmetres.

MIQUEL FORTUNY.

FETS HISTORICS

El jurament a Catalunya fet per Felip V d'Espanya

El monarca espanyol Felip V va jurar les llibertats i lleis de Catalunya l'any 1701. L'acte va tenir lloc a la ciutat de Lleida, el dia 24 de setembre.

La cerimònia consuetudinària del jurament es féu al Portal dels Orfens de la Catedral.

Després de l'acte d'haver jurat el monarca, es realitzà l'entrada a la ciutat de Lleida de l'il·lustre personatge.

Hores després, Felip V d'Espanya abandonava Lleida i s'adreçà cap a Barcelona per a casar-se amb la Princesa de Savoia. El monarca espanyol, que havia jurat les lleis del Principat de Catalunya, a l'ombra de la centenària catedral lleidatana, va ésser qui arrabassà la llibertat de la nació catalana.

JOSEP FONT I SOLSONA.

El «senyor Jaume»

EL senyor Jaume, quan aquestes ratlles queden estampades al paper, no és pas d'aquest món. El deixà en unes circumstàncies que no són per a descriure. Com tampoc ho són els motius que reportaren aquestes, i això, és natural, no interessa per a la nostra publicació, que no pot dedicar-se a oferir als seus lectors un fet que pugui competir amb el famosíssim crim de Cuenca.

Del senyor Jaume, que així era conegut per tota La Bisbal, ens interessa el fet anecdòtic que no l'abandonà ni un instant en tots els anys de la seva vida; uns cinquanta de justets que li valgueren una popularitat per la seva aspiració a ostentar el títol de diputat al Parlament espanyol per la circumscripció empordanesa. I ben aparellada amb aquesta diguem-ne aspiració, mantenia un desig sense fre de grans projectes a realitzar un cop reeixit en el primer.

* * *

El senyor Jaume —Joher, per cognom—, se sabia que era nat a Flassà, d'on en sortí de menut, ja sense família i completament sol de parents. Es a La Bisbal on s'apospenta. I allí va fent la seva vida, que cada vegada s'accentua en les seves primeres demostracions que alguns podríem anomenar-ne bogeria, i en canvi, els més donats al bon humor ho prenen com proves del sentit irònic —si és que és ironia els «grans» projectes del senyor Jaume— d'aquest tipus que, cada dia més, prenia proporcions gegantines de popularitat, no ja per les idees, sinó per la defensa que d'elles en feia en tons veritablement incongruents.

—I «dos» què!, «senyor» Jaume; què ens farà,

quan sigui diputat? —demanava un, tot sorneguer, mentre la rotllana s'estrenyia al voltant de «l'heroï» al cafè de «L'arrecada».

I el senyor Jaume s'arrencava en un discurs en tons més o menys iguals a aquests:

—«Dos» sí; que primer m'heu d'elegir diputat... I aleshores... Ah! aleshores. Mireu; quan jo sigui diputat, la primera obra que faré fer serà unes vidrieres de vidre irrompible que privaran que la tramuntana bufi sobre La Bisbal. Aquesta tramuntana que, jo jo acabo amb ella, o ella acaba amb mi!

—Però no crec que sigui tot això el que porteu a cap en el vostre lloc, eh? —li tirava un de la llengua.

—No pas! No pas! Faré fer una obra al camp de fútbol, que quedarà com cap no n'hi ha al món. Hi haurà un cobert de cristall que privarà passar l'aigua en dies de pluja. I, el que més interessa, des de les muntanyes més altes dels voltants de la ciutat ningú no podrà veure el partit que s'hi juga. Què us en sembla?

I després del «¿què us en sembla?», quedava tot fresquet, com si allò que acabava de dir fos una solemne promesa com jurada de realitzar davant dels déus de l'Olimp. Per si fos poc, encara s'atrevia a afegir que faria entrar la mar a la capital del Baix Empordà.

El senyor Jaume, un home alt, escardalenc de faccions, de grans braços, «que s'assemblaven a dos remes imponents», segons la manera que era vist pels que el voltaven en els seus dies; el senyor Jaume tenia una altra nota pintoresca que contribuïa a acréixer-li la fama d'home divertit. Era la de replicar a tothom amb una frase justa i joliua, amb una facilitat pasmosa. Això, sovint, creava situacions divertides de debò.

Algú recorda, precisament, el dia en què el senyor Jaume i un amic seu es trobaren en un carrer bisbalenc. S'aturaren enfront per enfront. Es saludaren. I l'amic preguntà, sense intenció:

—Senyor Jaume, m'hauríeu de treure d'un dubte. Escolteu. Quan hi ha de Portbou a Marsella?

—Home, deixa'm pensar una mica.

I aguantant-se el cap amb les mans, passats uns segons, respongué com una fura:

—Doncs... Vint-i-set pessetes de tren!

* * *

Aquest, a grans trets, és el senyor Jaume de La Bisbal, que per tot l'Empordà es féu una popularitat per la seva dèria de projectes extraordinaris, i les respostes que ultrapassen aquells. Nosaltres l'oferim als lectors tal com ens l'han presentat. I en fer-ho, creiem que hem donat a conèixer una curiositat més d'aquesta Catalunya que n'està tan plena.

JOAQUIM GRAU LATORRE.

Anecdolari català

Conten del savi metge Dr. Letamendi, que fou el primer catedràtic que va anar amb cotxe a la càtedra.

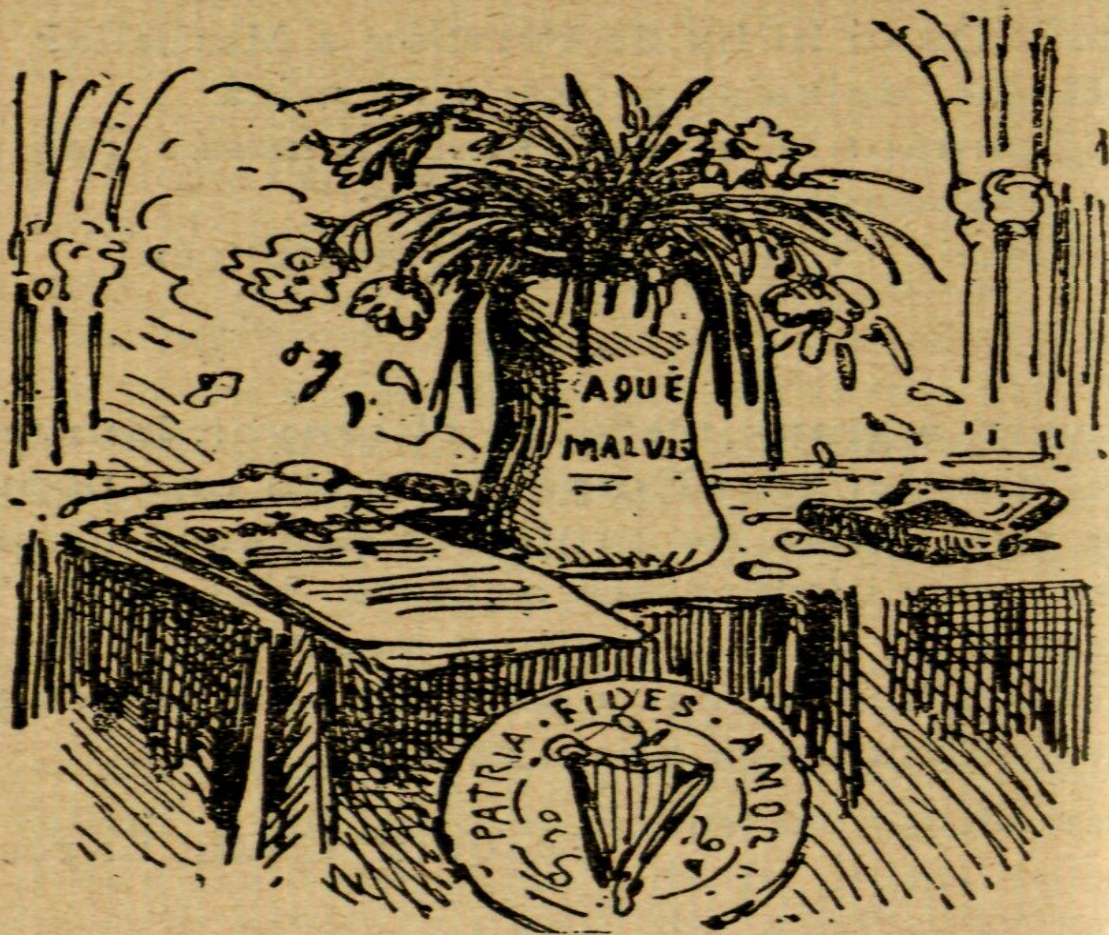
Aquest luxe, aquesta innovació, tenien fora de si a un rival seu, el Dr. Mendoza.—Te'n faré una —deia.

Mentre el Dr. Letamendi explicava, a la classe, el cotxe l'esperava al carrer del Carme. En Mendoza, procurant no ésser vist del cotxer, obria la portella i convertia el vehicle en orinador.

Un matí, els estudiants de l'Hospital vegeren, amb gran sorpresa, que una «central» entrava en el pati. El cotxer va saltar a terra, va obrir la portella, i de dins va sortir el Dr. Mendoza, el qual els digué amb molta seriositat:

—Senyors: jo també gasto cotxe.

No cal dir la riota que aquest acudit va promou-re.

JOCS FLORALS

Els primers celebrats a Mataró

No sé si pel temps vell, en aquells temps dels reis aimadors de la gentilesa que tant ennobliren la nostra terra, hi havia a Mataró festes i torneigs literaris; se sap que hi havia, poc més tard, prosistes i poetes; d'homes de vàlua, però, no hi ha memòria de cap festa d'aital mena.

Quan a Barcelona començaven les gaies festes dels Jocs Florals, no n'hi havia a Mataró; Mataró celebrà els seus primers Jocs Florals l'any 1883, per la Festa Major (27 juliol). Hi hagué molta concurrència de poetes i prosistes; fou president del Jurat en Melcior

de Palau, i secretari en Marian Andreu; fou elegida reina de la festa pel poeta que obtingué la flor natural, Na Maria del Carme Cabanyes de Thós; hi hagueren molts i valuosos premis. La premsa, no sols la local, sí que, a més, la barcelonina, en parlaren moltíssim i amb elogi, degut a què en aquell temps no s'estilava com avui fer Jocs Florals a tots els pobles i poblets. L'acte de la festa esdevingué el dia 28, segon dia de la festa, que s'esqueia en diumenge; tingué lloc la gaia festa en el teatre Euterpe (avui desaparegut), que estava adornat com calia per a la solemnitat. Assistiren a l'acte moltes notabilitats en les lletres; el president llegí un bell discurs, bé com solia fer-ho, rublert d'esperit patri i bellament escrit.

Després, aquests actes han anat sovintejant. ²⁸¹

JOSEP.

AFORISMES I PROVERBIS

Home lluner, no fa paller.

Home lluner, no omple el graner.

Marieta, quan et casis,
no et casis amb cap pagès,
que et farà collir bajoques
i et farà llevâ a les tres.

Entreteniments Instructius

Secció a càrrec de JOSEP M.ª SALAS I JULIA

ROMBE

Substituir els punts per lletres de manera que vertical i horitzontalment es llegeixi: consonant, part de l'ocell, trasllat, flor, nom de dona, en els avions i consonant.

XARADA

Un animal *ma primera*,
tercera-segona lloc d'estiueig
i el *total* resulta ésser
un vehicle petitet.

VAGA DE VOCALS

. l. d.sgr.c. . . l. p.n.
.ls b ns .m.cs .s c.n..x.n

TARJA

RAMIR TALERONA CORVERO

MANRESA

Combinar degudament aquestes lletres de manera que es llegeixi el títol d'una sardana i el cognom de l'autor de la lletra i de la música.

FUGA DE CONSONANTS

A...e .e.. i ..a...a..a.
..i.e. .o.. .ue .o a..e.a.

LOGOGRIF NUMERIC

1234567	Mamífer.
225675	Cèrcol de ferro o
22565	Fibra. [fusta.
6575	Part d'ormeig de pes-
125	Consonant. [ca.
73	»
4	»

Solucions als "Entreteniments Instructius"

publicats al núm. 63

Acròstic: *Cardunets, Opisso, Benejam, Junceda, Llaverias, Xirinius, Mallol, Moreno, Cornet i Vinyals.*

Conversa: *Medí.*

Logogrif numèric: *Murillo.*

Tarja: *Fructidor - Ignasi Iglesias i Pujadas.*

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA CENSURA